

IC 1700/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 grudnia 2016 r.

Sąd Rejonowy Gdańsk – Północ w Gdańsku, Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR Agnieszka Piotrowska

Protokolant: staż. (...)

po rozpoznaniu w dniu 16 grudnia 2016 roku w Gdańsku

na rozprawie

sprawy z powództwa A. W., A. S.

przeciwko J. K. (1)

o zapłatę

I. zasądza od pozwanego J. K. (1) na rzecz powodów A. W. i A. S. kwoty po 10.000 zł (dziesięć tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 12 listopada 2014r. do dnia zapłaty,

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie,

III. ustala, że koszty procesu obciążają powodów w 38%, a pozwanego w 62% pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu.

UZASADNIENIE

Powodowie A. W. i A. S. wnieśli w dniu 12 listopada 2014 r. pozew przeciwko J. K. (1) domagając się zasądzenia tytułem zachowku kwot po 16.500 zł na rzecz każdego z powodów, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu powodowie wskazali, iż spadkodawca H. W. zmarł w dniu 8 września 2013 r. Prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego Gdańsk – Północ w Gdańsku sygn. akt XIII Ns 1284/14, spadek po zmarłym nabyli żona, L. W., oraz powodowie (syn i wnuczka zmarłego) – każde w 1/3 części spadku. Spadkodawca przed śmiercią, w dniu 9 września 2004 r., dokonał darowizny mieszkania położonego przy ul. (...) (...) (...) na rzecz pozwanego. Wartość darowanego na rzecz pozwanego mieszkania, wynosi obecnie co najmniej 198.000 zł, jednak z uwagi na fakt, że do masy spadkowej zaliczona może być jedynie połowa udziału w prawie własności tej nieruchomości, przysługująca zmarłemu w ramach wspólności majątkowej z żoną L. W., podstawą wyliczenia zachowku będzie połowa tej kwoty (99.000 zł). W związku z tym, należny każdemu z powodów zachówek stanowi 1/6 tej kwoty, tj. 16.500 zł. Powodowie próbowali zakończyć przedmiotową sprawę ugodowo, jednak nie doszło do tego z uwagi na postawę pozwanego.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych. Pozwany powołał się na nadużycie przez powodów prawa do zachowku (art. 5 w zw. z art. 991 k.c.) poddając w wątpliwość twierdzenia powodów, jakoby posiadali z H. W. szczególny, bliski stosunek rodzinny, bowiem przez ostatnią dekadę powodowie nie wykazywali zainteresowania i troski o los spadkodawcy, kontakty A. W. ze zmarłym były sporadyczne,

a w przypadku A. S. – praktycznie nie istniały. Tymczasem pozwany zapewniał H. W. i jego żonie nieustającą opiekę i pomoc zarówno w potrzebie, jak i chorobie. Pozwany podniósł też, że przyznanie powodowi zachowku doprowadziłoby do niesprawiedliwego podziału schedy, bowiem sytuacja ekonomiczna pozwanego stoi w rażącej dysproporcji na niekorzyść w stosunku do sytuacji powodów. Pozwany zakwestionował też wskazaną przez powodów wartość nieruchomości wskazując, iż nieruchomość ta jest obciążona dożywotnią służebnością mieszkania na rzecz żony zmarłego, a babki pozwanego – L. W., która zamieszkuje w przedmiotowym mieszkaniu, a ponadto, że w momencie dokonania darowizny lokal był w znacznie gorszym stanie technicznym niż obecnie. Poprawa tego stanu nastąpiła na skutek generalnego remontu przeprowadzonego przez pozwanego wraz ze swoją rodziną.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

H. W. zmarł w dniu 8 września 2013 roku w G.. Spadek po zmarłym nabyli na podstawie ustawy: żona L. W., syn A. W. i wnuczka A. S. – wszyscy w 1/3 części.

/ **bezsporne** , nadto: odpis skrócony aktu zgonu H. W. – k. 13; odpis skrócony aktu urodzenia powoda – k. 14; odpis skrócony aktu zgonu J. Z. – k. 15; odpis skrócony aktu małżeństwa powódki z J. S. (1) – k. 16; postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk – Północ w Gdańsku z dnia 4. 06. 2014 r. o stwierdzeniu nabycia spadku wydane w sprawie o sygn. akt XIII Ns 1284/14 – k. 17 (oryginał – k. 16 akt sprawy XIII Ns 1284/14)/

Dnia 9 września 2004 r. L. i H. W. darowali J. K. (1), wnukowi L. W., ekspektatywę odrębnej własności (...), położonego w G., przy ul. (...) (...), to jest ogół praw wynikających z ustanowienia odrębnej własności tego lokalu, wynikających z umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu, sprzedaży i oddania gruntu w użytkowanie wieczyste z dnia 24 marca 2004 r., w tym odrębną własność tego lokalu, która powstanie po założeniu dla niego księgi wieczystej i dokonaniu wnioskowanych wpisów, wraz z udziałem 2/100 w częściach wspólnych budynku i innych urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali oraz prawie użytkowania wieczystego do dnia 8 lipca 2096 r. działki, na której budynek ten jest posadowiony. Umowę darowizny zawarto przed asesorem notarialnym J. S. (2), zastępcą notariusz I. F., w kancelarii notarialnej w G. (...). Wartość darowizny określono w akcie notarialnym na kwotę 85.000 zł po 42.500 zł od każdego z darczyńców. W akcie tym J. K. (1) oświadczył, że wyraża zgodę na dalsze dożywotnie, bezpłatne zamieszkiwanie L. i H. W. w przedmiotowym lokalu.

/ **bezsporne** , nadto: kopia aktu notarialnego – k. 67-69/

J. K. (1) pozostaje właścicielem opisanego wyżej lokalu mieszkalnego.

/ **bezsporne** , nadto: treść księgi wieczystej (...) – k. 18-27/

Poza ww. nieruchomością, zmarły nie pozostawił żadnych składników majątkowych podlegających zaliczeniu do masy spadkowej.

/ **bezsporne** /

Wartość rynkowa prawa własności nieruchomości lokalowej przy ul. (...) (...) w G. wg stanu z dnia 9 września 2004 r., a cen na poziomie września 2016 r., z uwzględnieniem obciążenia w postaci prawa H. W. do zamieszkiwania w tym lokalu od dnia 09.09.2004r. do dnia 08.09.2013r. wynosiła 120.000 zł.

/ **dowód:** opinia biegłego ds. szacowania nieruchomości wraz z załącznikami – k. 172-199, pismo biegłej z dn. 12 maja 2016 r., pisemna opinia uzupełniająca – k. 237-251, ustna opinia uzupełniająca – k. 276 (protokół elektroniczny)/

W dniu 09.09.2004r. przedmiotowy lokal był lokalem o średnim stanie technicznym, wymagał odświeżenia powierzchni malarskich, renowacji podłóg drewnianych, modernizacji kuchni, remontu łazienki.

/ **dowód** : zeznania świadków B. H., E. K. i J. K. (2) – k. 122; zeznania świadka L. W. – k. 155; zeznania pozwanego – k. 169 (protokoły elektroniczne /

Relacje powoda A. W. z ojcem były dobre, ale popszyły się nieco wskutek nieporozumienia około 1995 r. Pomimo tego powód od czasu do czasu odwiedzał H. W., pomagał mu (m. in. zakładał w jego mieszkaniu antenę), kontaktował się z nim również telefonicznie. W ostatnim okresie życia spadkodawcy, odwiedziny te stały się częstsze. Gdy H. W. leżał w szpitalu, powód także go odwiedzał i zajmował się nim (m. in. karmił), był na jego pogrzebie. Powódka A. S. od 2005 r. nie kontaktowała się z dziadkiem osobiście, ponieważ przebywała w Wielkiej Brytanii, gdzie mieszka wraz z mężem, córką i dwojgiem wnucząt. Utrzymywała jednak przez jakiś czas kontakt telefoniczny z H. W., z czasem zaprzestała tych kontaktów, bo nie lubiła, gdy przekazywał słuchawkę L. W.. Zmarły ubolewał, że nie ma z powodami tak częstego kontaktu, jakby sobie życzył, ale nie żywił do nich urazy, nie było między nimi żadnych kłótni, ani wzajemnych pretensji. Powódkę uważał za swoją „pupilkę”.

/ **dowód** : zeznania świadków B. H., E. K. i J. K. (2) – k. 122; zeznania świadka L. W. – k. 155; zeznania powodów – k. 169 (protokoły elektroniczne) /

Pismem datowanym na dzień 11 lutego 2014 r. pełnomocnik powodów wezwał pozwanego do zapłaty zachowku w łącznej kwocie 37.000 zł (po 18.500 zł na rzecz każdego z powodów). Pismem datowanym na 20 lutego 2014 r. pozwany odmówił, wskazując na przedwczesność roszczenia z uwagi na nieustalenie kręgu spadkobierców, składników masy spadkowej oraz faktu dokonania przez spadkobiercę darowizn na rzecz innych osób. Zakwestionował także wskazywaną przez powodów wartość darowizny wskazując, że należy ją obniżyć o poniesione przez pozwanego koszty związane z utrzymaniem lokalu.

/ **dowód** : korespondencja między stronami – k. 28-30/

Sąd zważył, co następuje:

Stan faktyczny w przedmiotowej sprawie, stanowiący w dużej mierze okoliczności niesporne, Sąd ustalił na podstawie dokumentów załączonych do akt sprawy oraz zeznań świadków, jak również stron postępowania, a także opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości.

Strony nie kwestionowały prawdziwości i autentyczności dokumentów załączonych do akt sprawy, a Sąd nie znalazł podstaw, aby odmówić im waloru wiarygodności i mocy dowodowej.

Sąd zasadniczo dał wiarę świadkom, którzy złożyli zeznania w toku niniejszego postępowania. Zeznania te wprawdzie różniły się w drobnych szczegółach, jednakże w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia dało się z nich wyabstrahować wspólną, spójną całość – przede wszystkim w zakresie, w jakim dotyczyły okoliczności relacji powodów ze zmarłym.

Na podstawie zeznań Sąd ustalił także stan przedmiotowego lokalu na dzień darowizny. Fakt przeprowadzenia w późniejszym okresie remontów oraz to kto i w jakim dokładnie stopniu w kosztach tych partycypował nie miała generalnie dla sprawy znaczenia, o ile nie okoliczności te nie pozwalały na ustalenie stanu lokalu na dzień darowizny. Choć zeznania świadków w zakresie prac remontowych ich zakresu i faktu finansowania były rozbieżne to udało się na ich podstawie ustalić ogólny stan nieruchomości w dniu darowizny..

Wartość prawa własności do przedmiotowego lokalu mieszkalnego z uwzględnieniem obciążenia w postaci prawa do bezpłatnego, dożywotniego mieszkania spadkodawcy i jego żony, Sąd oparł na opinii biegłej.

Biegła sądowa, poza opinią podstawową oraz pismem wyjaśniającym wątpliwości strony pozwanej, przedstawiła dwie opinie uzupełniające, w tym jedną ustną złożoną na rozprawie w dniu 16 grudnia 2016 roku. Należy podkreślić, iż biegła A. R. jest osobą, która w zakresie swojej działalności w sposób profesjonalny zajmuje się wyceną nieruchomości i jest specjalistą w tej dziedzinie.

Zarówno strona powodowa, jak i pozwana złożyły zastrzeżenia do złożonej przez biegłą opinii pisemnej, jednak biegła w opiniach uzupełniających w sposób rzeczowy i zupełny odniosła się do sformułowanych przez strony niniejszego

postępowania zarzutów. W ocenie Sądu złożone przez biegłą opinie zostały sporządzone w sposób profesjonalny i rzetelny, a ich wnioski są jasne i logiczne.

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w części.

Przedmiotem niniejszego postępowania była zasadność roszczenia powodów względem pozwanego o zachówek po zmarłym H. W., zarówno co do zasady, jak i co do wysokości.

W tym miejscu wskazać należy, iż podniesiony przez pozwanych zarzut sprzeczności żądania zasądzenia zachowku z zasadami współżycia społecznego nie zasługiwał na uwzględnienie. Co do zasady nie wyklucza się możliwości zastosowania art. 5 k.c. w sprawie o zachówek jednakże zarówno w orzecznictwie jak i w literaturze podkreśla się, iż winien on być stosowany niezwykle ostrożnie albowiem ocena sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa podmiotowego, nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych (wyr. SN z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/03, PiP 2006, z. 6, s. 111 z glosą T. Justyńskiego). Obniżenie wysokości zachowku może więc mieć miejsce w przypadkach zupełnie wyjątkowych, już samo pozbawienie uprawnionego do zachowku korzyści ze spadku w drodze dziedziczenia jest dla niego okolicznością krzywdzącą i dolegliwą, a stanu tego nie powinno jeszcze pogłębiać ograniczenie możliwości realizacji roszczeń z tytułu zachowku.

W ocenie Sądu taka wyjątkowa sytuacja nie zachodzi w przedmiotowej sprawie. Należy podkreślić, iż w toku postępowania ustalono, iż powodowie utrzymywali ze spadkodawcą kontakty rodzinne, chociaż nie były one tak częste i zażyłe, jak kontakty pomiędzy spadkodawcą a pozwany. W ocenie Sądu mogło to wynikać z niechęci jaka prawdopodobnie istniała między powodami a żoną spadkodawcy (z pewnością niechęć taka istniała między L. W. a powódką). Niemniej jednak kontakty A. W. z ojcem jak najbardziej miały miejsce, co potwierdzali także świadkowie zawnioskowani przez pozwanego. Wprawdzie kontaktów A. S. z dziadkiem w ostatnich latach w zasadzie nie było, nie można jednak pominąć, iż zamieszkuje na stałe poza granicami Polski, gdzie znajduje się centrum jej interesów życiowych, założyła rodzinę i doczekała się własnych wnuków. Nie ulega wątpliwości, iż w takiej sytuacji naturalnemu osłabieniu ulega więź ze wstępnymi, zwłaszcza jeśli dochodzi do tego znaczna odległość pomiędzy miejscami zamieszkania. Podkreślenia wymaga też, że żadne z powodów nie było skonfliktowane ze spadkodawcą, nie było między nimi nieporozumień, ani zadawnionych urazów.

Nie sposób zatem przyjąć, aby powodowie domagając się zachowku, naruszali zasady współżycia społecznego.

Jako, że obniżenie wysokości zachowku na podstawie art. 5 k.c. może mieć – jak już wskazywano – miejsce jedynie w przypadkach zupełnie wyjątkowych, nie będzie miała znaczenia dla oceny tej okoliczności także sytuacja majątkowa stron, zwłaszcza, że w niniejszej sprawie nie zachodzą przesłanki do ustalenia, by sytuacja powodów była rażąco lepsza od sytuacji pozwanego.

Zgodnie z art. 991 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnym.

Zgodnie z art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów i poleceń, natomiast dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę.

Zgodnie z art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Natomiast zgodnie z art. 1000 § 1 k.c. jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest zobowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny.

W przedmiotowej sprawie spadkodawca rozporządził swym majątkiem w taki sposób, że uczyniona wcześniej darowizna wyczerpała cały spadek, przy czym dokonana została w okresie do dziesięciu lat wstecz przed otwarciem spadku.

W związku z tym wartość uczynionej darowizny, zgodnie z dyspozycją art. 994 § 1 k.c., winna zostać doliczona do obliczenia należnego powodom zachowku.

W tym zakresie ustalenia Sądu zostały dokonane w oparciu o treść opinii biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości, zgodnie z którą czysta wartość prawa własności przedmiotowego lokalu mieszkalnego wynosiła 190.000 zł. Jednakże z uwagi na fakt, iż prawo to było obciążone prawem spadkodawcy i jego żony do dożywotniego korzystania z mieszkania, wartość tego prawa (70.000 zł) winna być odjęta od pełnej wartości prawa.

Należy bowiem wskazać, iż pozwany przez cały okres, od kiedy jest właścicielem opisywanego lokalu, był ograniczony ustanowioną prawem obligacyjnym na rzecz H. i L. W., a od momentu śmierci spadkodawcy – wyłącznie na rzecz L. W.. Pozwany, pomimo iż jest zobowiązany, jako właściciel, do ponoszenia nakładów na przedmiotowy lokal, to jednak nie może z niego w pełni korzystać, również możliwość jego ewentualnego zbycia jest de facto mocno ograniczona, a nawet w przypadku znalezienia ewentualnych chętnych, ustanowiona służebność w znaczącym stopniu wpłynie na obniżenie ceny mieszkania. Ustalając wartość obciążenia Sąd wziął pod uwagę jedynie okres do śmierci H. W. albowiem istotnym było ustalenie rzeczywistego wzbogacenia pozwanego na skutek darowizny dokonanej przez spadkodawcę a nie oboje małżonków.

Brak jest natomiast podstaw do obniżenia wartości mieszkania o wartość poniesionych przez pozwanego nakładów. Wskazać należy, iż zgodnie z treścią art. 995 § 1 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a zatem przepis ten zabezpiecza interes obdarowanego który dokonał nakładów na darowany przedmiot po dniu dokonania darowizny.

Wobec powyższego wartość darowizny podlegającej zaliczeniu na poczet schedy spadkowej, przy uwzględnieniu iż spadkodawca darował udział do 1/2 w nieruchomości, wynosi 60.000 zł (190.000 zł – 70.000 zł) : 2).

Mając na względzie, iż przy spadkobranii ustawowym powodowie dziedziczyliby w 1/3 części spadku, należy każdemu z nich zachówek wynosi 1/6 część masy spadkowej tj. kwotę 10.000 zł i taką kwotę Sąd w pkt. I wyroku zasądził, równocześnie oddalając powództwo w pozostałym zakresie, o czym orzeczono w pkt. II.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 k.c. zgodnie z żądaniem pozwu – od dnia 12 listopada 2014 r. Sąd wziął pod uwagę, iż skoro wezwanie do zapłaty pozwany otrzymał nie później niż 20 lutego 2014 r. (wówczas bowiem sformułował odpowiedź na nie), w dniu wniesienia powództwa niewątpliwie roszczenie powodów było już wymagalne.

O kosztach sądowych Sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu na mocy art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 100 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c., jak w punkcie III wyroku, rozdzielając je między stronami w stosunku: 38% – powodowie, którzy przegrali spór w takim zakresie i 62 % – pozwany, pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

ZARZĄDZENIE

1. (...)
2. (...)
3. (...)